

E

Editorial

L'ètica a les aules

Un dels articles que presentem en aquest número de *Síntesi*, i que és fruit d'una llarga i acurada investigació, demostra que l'educació en ètica provoca canvis positius en l'escala de valors dels estudiants d'infermeria. Així, davant la clàssica -i també controvertida- qüestió de si la virtut (l'ètica) es pot ensenyar, aquest estudi empíric, vindria a demostrar a través dels resultats obtinguts, que efectivament la virtut és quelcom que es pot ensenyar. Els estudiants d'infermeria que havien rebut docència en matèries d'ètica i bioètica tenien major sensibilitat pels valors ètics.

Tanmateix, cal tenir present que no és possible ensenyar ètica de la mateixa manera que s'enseny matemàtiques o física. La diferència rau en el fet que tant les matemàtiques com la física són sabers teòrics, en canvi l'ètica -com explica Aristòtil- és un saber pràctic, això és, que ens orienta per tal que la nostra conducta sigui bona i justa. Per això el seu procés d'aprenentatge és molt més complex. L'ètica no s'aprèn únicament a través de teories, sinó sobretot, com recorda Aristòtil, a través d'adquirir hàbits bons: «ens fem constructors, construint... de manera semblant, practicant la justícia ens fem justos». L'objectiu de l'ètica no és deliberar per deliberar sinó deliberar per obrar bé, per a prendre en cada cas la millor decisió. «Investiguem -diu Aristòtil- no per a saber què és la virtut, sinó per a ser virtuoses».

Malgrat que en els plans d'estudi de les escoles universitàries de ciències de la salut i en propostes de formació de postgrau, l'ètica i la bioètica hi tenen una presència molt discreta, i malgrat que l'ensenyament de l'ètica i la bioètica constitueix sovint un treball ardu, el més important és estar convençut, com demostra l'estudi, que val la pena apropar l'ètica als estudiants d'infermeria -i fer que els estudiants s'apropin a l'ètica- i, naturalment, això val també per als professionals d'infermeria i per als professionals de la salut en general.

P

Parlem-ne

La formació en valors professionals dels estudiants d'infermeria

En el treball diari les actituds de la infermera, i les decisions que hi van lligades, demostren els referents ètics integrats al llarg de la formació, les vivències personals, i dels anys d'experiència professional.

En el context general de la formació en ciències de la salut, la necessitat social de disposar de professionals preparats, tant des de la perspectiva científica i tècnica com des dels fonaments de l'ètica aplicada a les ciències de la salut, és una exigència a la qual s'ha de donar resposta tant des de la formació de pregrau com la de postgrau. No obstant això, en la pràctica, hi ha una sèrie de dificultats que limiten aquest objectiu principal, l'educació en valors a la Universitat.

D'una part, els plans curriculars de carreres com Infermeria i Medicina estan dissenyats a partir d'un enfocament científic-tècnic, evidentment imprescindible, però incomplet per arribar a la creació de professionals excel·lents, especialment pel que fa als aspectes ètics i humanístics. De l'altra, l'experiència dels alumnes limita la possibilitat d'aprofundir en l'anàlisi d'alguns conceptes bioètics.

Ara bé, partint d'aquesta necessitat de donar a conèixer als futurs professionals els valors de la professió d'infermeria, cal analitzar també si aquests són presents en les decisions dels professionals, o són només fruit de la dissertació teòrica i filosòfica dels experts.

És important també poder orientar la formació dels futurs professionals als referents ètics propis de la professió d'infermeria, a partir del disseny del temari d'assignatures específiques com Ètica i Legislació professional. I per suposat, es fa imprescindible poder mesurar si la intervenció educativa ha estat efectiva, és a dir, si ha provocat un canvi d'actituds en l'estudiant, integrant així els valors i principis que avui configuren l'*èthos* de la infermeria.

Investigació i ètica en infermeria

Partint de l'afirmació que ser un bon infermer no només és saber sobre infermeria, i que un dels objectius de la formació en ètica i deontologia professional és que l'estudiant assumeixi

els valors de la professió d'infermeria, és important percebre i quantificar com la formació és capaç d'incidir en els seus valors. D'aquesta manera, es pot suposar que quan siguin professionals prendran decisions guiades pels referents ètics, principis i valors propis de la infermeria, aproximant-se a l'ideal d'infermera competent.

Per desenvolupar aquesta idea, l'any 2000 la Fundació Víctor Grífols i Lucas ens va concedir una Beca d'Investigació¹ en Bioètica. Els objectius de l'estudi d'investigació foren la definició dels valors propis de la professió d'infermeria; la creació d'un instrument de mesura per avaluar aquests valors; i l'avaluació del possible canvi de valors en estudiants de la Diplomatura d'Infermeria a partir d'una intervenció educativa concreta.

En la primera part de la investigació es va fer una recerca exhaustiva de la bibliografia disponible en relació als valors i principis ètics de la infermeria, incloent referències tant a nivell nacional com internacional.

Un cop identificats els referents ètics propis d'infermeria, i feta una classificació d'aquests per grups, es creà un instrument de mesura preliminar que consistia en una escala tipus Likert, que es va sotmetre a la consideració d'un Comitè d'Experts en infermeria, ètica professional i bioètica.

Seguint els preceptes de la metodologia psicomètrica, es va arribar a una escala definitiva que demostrava unes adequades propietats, tant de validesa de contingut com de consistència interna i estabilitat temporal. Per tant, des del punt de vista de la metodologia d'investigació, l'escala construïda complia els requisits per poder ser

utilitzada, com a instrument vàlid i fiable en la mesura dels valors propis de la professió d'infermeria.

Posteriorment, es van seleccionar dos grups d'alumnes, un d'experimental que rebria la docència de les assignatures d'Ètica i Legislació professional, i Bioètica, i un grup control, que no realitzaria cap de les assignatures esmentades. Es va passar l'escala abans i després de rebre la formació a un total de 285 alumnes de les escoles participants.*

L'anàlisi estadístic de les respostes dels alumnes va posar de manifest un increment significatiu en les puntuacions del grup experimental, no observant-se canvis significatius en el grup de control. Aquests resultats evidenciaren que, efectivament, la intervenció educativa havia provocat un canvi de valors en els estudiants, recolzant l'eficàcia no només del temari impartit sinó també en la forma de fer-ho.

Conclusions

La investigació realitzada ens ha permès mesurar aspectes abstractes i complexes del món de la infermeria i la docència, aportant-nos un instrument per avaluar la tasca docent diària. Ens ha fet adonar que els objectius de l'assistència i la docència han de confluïr en el consens d'aquells valors i referents ètics més rellevants en la praxi, que s'ajustin als paradigmes actuals de la professió i que vertaderament orientin el treball de la infermeria, especialment l'assistencial, cap a la humanització de les cures i la defensa dels drets de la persona que es troba en una situació vulnerable, com és el malalt.

Així mateix, ens ha donat un estímul per seguir investigant en el camp de la infermeria, la bioètica i la docència

universitària, raons de ser del nostre treball diari.

Agraïments

Els autors volem expressar el nostre agraïment als alumnes per la seva participació directa; als professors i professionals assistencials per formar part en el Comitè d'Experts; als directores i directores de les escoles participants en l'estudi, per permetre poder passar l'escala en els seus centres; a la Fundació Víctor Grífols i Lucas per l'atorgament de la Beca d'Investigació; i a l'Institut Borja de Bioètica, per permetre i facilitar la consulta del seu important fons bibliogràfic, i la participació en el Comitè d'Experts d'alguns dels seus membres.

Referències

1. Falcó A, Tomás J, Pera I, Rega F. *Estudi sobre la influència de la metodologia docent de les assignatures d'Ètica i legislació en Infermeria i Bioètica, en els estudiants de la Diplomatura Universitària en Infermeria, en relació a la integració dels valors propis de la professió infermera*. Beca d'Investigació. Víctor Grífols i Lucas. Octubre del 2000.

* EULIF Gimbernat, centre adscrit UAB; EUI Vall d'Hebron, centre adscrit a la UAB, EULIF Blanquerna, URLL.

ANNA FALCÓ i PEGUEROLES
e-mail: anna.falco@cesc.es

Infermera. Màster en bioètica i dret. Professora de Legislació i Ètica professional. EULIF Gimbernat (centre adscrit a la UAB). Membre de l'Associació Pluridisciplinar pel Diàleg Bioètic (IBB).

JOAQUIM TOMÁS-SÁBADO

Infermer. Doctor en Psicologia. Professor de Metodologia Científica i Bioestadística. EULIF Gimbernat (centre adscrit a la UAB).

«Mar adentro»: eutanàsia o suïcidi assistit?

No és la nostra intenció, amb aquestes ratlles, fer una crítica cinematogràfica de la pel·lícula d'Alejandro Amenábar *Mar adentro*. Això ho deixem pels crítics de cinema. La nostra intenció és preguntar-nos si *Mar adentro* planteja un problema d'eutanàsia i si la mort de Ramón Sampedro és el resultat d'un acte d'eutanàsia o de

suïcidi assistit. Aquesta doble pregunta és justificada almenys per dues raons: en primer lloc, perquè les paraules «eutanàsia» i «suïcidi assistit», tot i que corresponen a accions diferents, sovint, en les converses o en publicacions no especialitzades, es tendeix a confondre-les i a definir-les de manera inexacta. I, en segon lloc, perquè constatem -n'hi ha prou en llegir la premsa-

que s'ha dit molt que *Mar adentro* és una reflexió sobre l'eutanàsia. Així, per exemple, en una crònica de premsa on es parla de la calorosa acollida de *Mar adentro* a Venècia es diu que Amenábar va reiterar que «amb aquesta pel·lícula ha pretès reobrir el debat sobre l'eutanàsia, des de la reflexió més que des de la reivindicació» (AVUI, 5-9-04).